

עתונות יהודית בסלוניקי

מרגלית מתתיהו

סלוניקי היתה עיר ואם בישראל וכן אחת מערי הדפוס הגדולות בעולם היהודי. למעלה מ-3500 ספרים ופרסומים נדפסו בסלוניקי בשנים 1512 – 1900. רוב הפרסומים הופיעו בעברית ומקצתם בלדינו.

אמנות הדפוס החלה להתפתח באופן משמעותי בשנת תק"א (1741) על ידי יונה בן יעקב ובצלאל הלוי אשכנזי. האחרון הגיע מאמסטרדם והיה ממייסדי שושלת מדפיסים, אשר במשך 175 שנה הפכו את סלוניקי לעיר הספר.

במחצית השנייה של המאה ה-17 ובתחילת המאה ה-18 חלה תמורה גדולה בחייהם הרוחניים של יהודי העיר. חיי התורה והתרבות, שהגיעו לשיאם במאה ה-16 נידלדלו עקב פורענויות קשות ומרות שהתרגשו על הקהילה מידי שמייים ומידי אדם, כגון שיפוט שכיילו מוסדות תרבות, ספריות עשירות וכתבי יד עתיקים וחדשים, ומגיפות שעשו שמות בתושבים.

סלוניקי כפי שנראתה במאה ה"ט

עד המאה ה-19 התמקדו הכל בהדפסת ספרי קודש, סידורי תפילה, תלמוד, ספרי שאלות ותשובות, דרשות, פירושים לספר הזוהר וכדומה. ממחצית המאה ה-19 ואילך, כשהקרקע היתה מוכנה לקלוט כל ניצן תרבות חדש ורענן, החלו להופיע מתחת למכבש הדפוס עתונים וכתבי עת, שהביאו אל הציבור את החידוש והשונה. כך התחילו להופיע במאה ה-19 דברי דפוס שונים וכן חוברות מענייני דיומא, שרובם הופיעו בלדינו ומקצתם בעברית.

ביום ג' בתשרי תרכ"ה (1864) יצאה לאור החוברת הראשונה של הירחון "איל לונאר" (הירח), כתב עת ראשון בלדינו, בעריכתו של יהודה נחמה. ירחון זה הופיע בכל ראש חודש, במשך שנתיים. מטרת כתב העת היתה להפיץ השכלה יהודית והשכלה כללית בציבור. המוטו שהתנוסס בראש החוברות אמר: "ראשית חכמה יראת ה'" (תהילים קי"א).

בשתי החוברות הראשונות הופיעו מאמרים על החכמה וערכה, ושיר מאת ריב"ל על החכמה, שנדפס בראש ספרו "תעודה בישראל". רוב המאמרים עסקו בתולדות עם ישראל, חגים ומועדים, אישים יהודים, מקצועות ומדעים שונים. לא פורסמו ידיעות שוטפות על המתרחש בעיר עצמה או מחוצה לה. בתלק הכללי הופיעו דברי ספרות, רשימות גיאוגרפיות ורשימות על אסטרונומיה.

העתונות האיטליאנית, שנדפסה בסלוניקי באותיות רש"י, מילאה תפקיד חשוב בחיי היהודים הספרדים. היא חינכה את הציבור ללאומיות, לצינונות ולאנושיות, הביאה מאמרים מתורגמים בנושאים שונים, ידיעות על הנעשה בקהילה ומחוצה לה, פרקים מתוך רומנים מתורגמים בהמשכים, ושירים. הלשון היתה עממית.

העתון "לה-איפוקה" (התקופה)

העתון "לה-איפוקה" החל להופיע בג' חשוון תרל"ו (20 באוקטובר 1875). העתון הגדיר את עצמו כעתון פוליטי, כלכלי וספרותי. העורך והמדפיס היה סעדי הלוי וברכות השנים הוא הפך לשם דבר בענייני דפוס ועריכה. העתון יצא לאור במשך יותר מ-35 שנה.

בפתח הגליון הראשון פרסם העורך טור, ובו הציג את מטרותיו. הוא ניסה להפיג חששות מתנגדיו, שמא יהיה העתון שוט להצליף. מדבריו בטור:

בעיר כשלנו, שמחצית מאוכלוסייתה יהודית, לא יאה שאין בה עריין עתון יהודי. אנו בתחילת דרכנו. עם הזמן מאמצינו יראו פרי, והעתון שנציע לקוראינו יהיה מעניין, ישכיל, יבדר, ויניח את דעת מתנגדינו. מטרת עתוננו לנהוג במידת המוסר והצדק, לא להשתייך לפלג כלשהו, לא להפלות בין עשיר ועני, לחשוב על מה שיכתב בו, ולבטא ברורות דעות על הטוב והרע. העתון יסייע לאומתו בהביאו ידיעות ודעות מתקדמות, יעדכן את קוראיו בנושאים פוליטיים, מסחריים וספרותיים. וישפר את טעמו של הקורא. עתון שאלו הן מטרותיו, ראוי שיראה אור. אין לנו ספק, שבכל יהודי יתעורר הרצון הטוב להשפיע על חברו בגיוס מנייים, על מנת שנוכל להדפיס את העתון באופן סדיר פעמיים בשבוע.

בשנים הראשונות היתה צורתו של העתון חסרת גוון ומשעממת. העמוד חולק לשלושה טורים ארוכים, הכותרות בראש המאמרים היו באותיות טונות וכותרות המשנה נבלעו בין השורות. הטור הראשון הוקדש לדברו

אבונאטיניטום אין סאלונקו

ער פון 6 ביז 28 60 - 60 פון 60

סיביראדי אטינאס

ער פון 6 ביז 70 - 70 פון 60

פון 60 פארקל 60 פארקל

לה איפוקה

פובליקאטיאנס

אין 60 פון 60 פון 60

2 פון 60 פון 60

פון 60 פון 60 פון 60

פון 60 פון 60 פון 60

פון 60 פון 60 פון 60

פון 60 פון 60 פון 60

אפאריסי קאדה לונים

אבונאטיניטום אין סאלונקו פון 60 פון 60 פון 60

פון 60 פון 60 פון 60

פון 60 פון 60 פון 60

טויליאראפיע

טוסטאן 9 נוביימבר

אזוי אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס

פאריס טוומה דאטח

אין זיכערע דאטעס פון 60 פון 60 פון 60

טוסטאן 10 נוביימבר

אזוי אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס

בראטי

אין זיכערע דאטעס פון 60 פון 60 פון 60

פאריס

אין זיכערע דאטעס פון 60 פון 60 פון 60

ביינה

אין זיכערע דאטעס פון 60 פון 60 פון 60

טוסטאן 11 נוביימבר

אזוי אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס

טוסטאן 12 נוביימבר

אזוי אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס

פון 60 פון 60 פון 60

פון 60 פון 60 פון 60

פון 60 פון 60 פון 60

טוריסטורניסיא פארטיטולאר

טעלעגראפיע 12 נוביימבר

פון 60 פון 60 פון 60

סאלונקו 15 נוביימבר 1875

אזוי אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס

אזוי אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס

אזוי אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס אונטערשטעל איבערזעצן קי טעם ריזשוריס

כל שביכולתי להיות נאמן לארץ הזו, להנהיג את קהילתי וללמד, אם יהיה צורך, להפקיד את רכושנו ולמסור את חיינו למענה.

"לה איפוקה" עסק גם בענייני העולם הגדול. כך למשל, הופיעו בכפרוואר 1876, ידיעות מאוסטריה על הכנות למלחמה. הכותרות סיפרו על חידושים בצבאות אוסטריה, איטליה, גרמניה ורוסיה. ידיעה נוספת תיארה תותח יוצא דופן שפיתחה אנגליה. תיאורו: משקלו — 82 טון, אורכו — 8 מטר והוא מוטען ב-136 ק"ג אבק שריפה. בכוחו לפעור חור במשטח ברזל, שעוביו 50 ס"מ. התותח מוצב על רכב, שבו משטח בגודל של 61 מ"ר ומשקלו 20 טון. הצוות המפעיל את התותח מונה 12 איש. איטליה הזמינה כמה קני תותח מסוג זה, שמחיר כל אחד מהם 200,000 פרנק ומחיר כל פגז 400-600 פרנק.

ידיעה ראשונה על אירוע תרבותי יהודי בטורקיה (שסלוניקי באותה עת היתה חלק ממנה) התפרסמה ב-19 בפברואר 1877. סופר בה, שהמחזה "אל סיד" יוצג, וכל הכנסותיו יהיו קודש לטובת תלמוד תורה. וידיעה מדאיגה: "צו גירוש ליהודי מולדובה" — זו היתה הכותרת בחודש יוני 1887. יהודי העיר נצטוו לעזוב את בתיהם תוך שלושה ימים, בפקודת השלטונות. יהודי מולדובה פנו אל יהדות אירופה, בבקשה להתערב למענם. ולעומת זאת — ידיעה מעודדת מבחינת יהודית: ב-8 בדצמבר 1879 הוצע לכנות את העיר סלוניקי "עיר יהודית". זאת משום שמתוך 120,000 התושבים בעיר, 70,000 הם יהודים.

על קונצרט צדקה מיוחד במינו סופר בטור "חידושים ישראלית" בתחילת 1880. הקונצרט נערך בגרמניה ב-30 בדצמבר 1879, בבית הכנסת. את הקונצרט יזם ואירגן המוסיקאי והמלחין יהויכים למטרות צדקה. אורחי הכבוד היו הקיסר הגרמני ורעייתו, שרים ואישי ציבור אחרים.

ב-14 ביוני 1880 סיפרה כותרת גדולה מן הרגיל: "פלסטינה ליהודים". הידיעה צוטטה מהעתון "איל קוריאוי די ביינה" (עתון בלדינו, שיצא לאור בווינה בשנים 1871-1890):

מזה מאות בשנים יהודי לונדון מתזיקים בדעה, שיש לקנות את ירושלים מהשולטן ולהקים מרכז שלטון יהודי. האיש שיעמוד בראשות השלטון יהיה יהודי מירושלים. בלונדון נוסדה אגודה בשם "קבוץ גלויות". היא פועלת כבר שנים רבות, כשמטרתה לקנות את ירושלים וסביבתה. למטרה זו הוקמה קרן מיוחדת. חברי האגודה הם סוחרים, שבעת מכירת מוצריהם גובים מס מיוחד על כל מוצר. הסכום נתרם לקרן המיוחדת למען ירושלים.

במרס 1884 התפרסם מכתב, המביא מדברי כמרים על גאולת ארמת ישראל. במכתב שולבו משפטים בעברית וציטוטים מתוך ספרי הנביאים מיכה וישעיהו. אחד מן הכמרים כתב: "באמצעות השלטון הבריטי, העם היהודי ינצל ויחיה בשלווה בארצו. או יסולחו לו חטאיו אחר שנים של שפיכות דמים, וירושלים תתפוס בטורקיה את מקומה של לונדון." ועוד בחורש זה, במרס 1884 — בשורה לשפה העברית:

השפה היהודית היא הראשונה והעתיקה מכולן והיא תהיה שפת העתיד. סטודנטים רבים באנגליה מביעים רצונם ללמוד עברית. בצרפת מתכתבים בעברית, ומהגרים רבים, שהגיעו לגרמניה מארצות שונות,

של העורך, או לחדשה שעמדה על סדר היום. הטור השני הביא מן הנעשה במקום, ובטור השלישי הובאו חדשות מן החוץ — מארצות אירופה המערבית והמזרחית. המדור הספרותי הוקדש לסיפור בהמשכים. לטור הכלכלי הוסבה תשומת לב רבה, ופורסמו בו שערי נידרות ערך ומניות.

ב-17 בנובמבר 1879, פרסם העורך בטורו דברים שנסבו על ענייני לשון, תחביר וסוגי אותיות. עד לאותה העת הודפס העתון באותיות רש"י והיו קוראים שהתקשו בזיהוי ניקוד האותיות "ר" ו"ו" ולא ידעו אם בחיריק מדובר או בקירה, בחולם או בשוורוק. העורך הציע לעבור לאותיות לטיניות. בגיליון זה הופיע אותו המאמר בשני טורים צמודים — האחד באותיות רש"י והשני באותיות לטיניות. ניסיון זה ארך מספר שבועות, ללא הצלחה, והעתון חזר להדפס באותיות רש"י בלבד.

בשנת 1883 הופיעו גיציני פרסום ראשונים, מודעות על בידור ומופעים. בשנה שלאחר מכן הועתקו ידיעות ראשונות מן העתונים "המליץ" ו"חבצלת".

בחודש אוקטובר 1884, הצביעה שורה, שהתפרסמה מתחת לכותרת העתון, על קשר ראשון בין הקוראים לעתון. פורסמו מכתבי קוראים בטור מיוחד, ומכתבי עתונאים ממוענים אל העורך.

בשנת 1885 התפרסמה מודעה, המכריזה על תחרות כתיבה בעיר וינה. נושאי התחרות היו שניים: א. השפעת ספר תהילים על התפילות ושירת הקודש המושמעת בכנסיות; ב. הפעולות והשירותים לטובת הדת והספרות.

בשנת 1894 החלו להיראות עיטורים גרפיים. הכותרות הודפסו באותיות גדולות, ומודעות הפרסום הודגשו במסגרות. בשנה זו התפרסם גם שיר בעברית (של א.י. אשכנזי).

משנת 1900 ואילך התחדשו פני העתון ללא הרף, והשירה העממית וההומוריסטית תפסה מקום נרחב. זיאנר זה כבש מקום והתפתח גם בעתונים אחרים, שהופיעו בסלוניקי עד מלחמת העולם השנייה. "לה איפוקה" חדל להופיע בשנת 1912.

"פלסטינה ליהודים"

הידיעות השונות תפסו מקום נכבד ב"לה איפוקה". לא היה להן טור קבוע, והן נדדו בין עמודי הראשון של העתון לעמוד השני. מדי פעם השתנה גם מקום הטור, המביא את הלקט מהארצות השונות. במשך 15 השנים הראשונות עברו על העתון תמורות ושינויים באופי הידיעות ועריכתן. מתוכנן של הידיעות ניתן לעמוד על אורחות חיי הקהילה, מעשיה, והמאורעות שעברו עליה.

בשנת 1875, שנת הופעתו הראשונה של העתון, תואר ביקורו של המלך היווני ג'ורג' הראשון באי קורפו. הרב הראשי של קורפו, ג'י. לוי, ורבנים אחרים קיבלו את פניו, והרב הראשי פתח את דבריו במילות הלל ושבח. טור החדשות, שכונה "חידושים ישראלית" הביא מדבריו:

כמי שממלא את התפקיד הרם באיטליה, כרב הראשי של קורפו, לכבוד לי להימצא במחיצת הוד מעלתו בפעם הראשונה כנציג דת שמכבד את חוקי המקום. אני מביע את נאמנותי למלך, המעניק לנו חסות. אעשה

מצויים בידיהם ספרי כלכלה בשפה היהודית. ברוסיה ובאיטליה אין נוהגים כך, באיטליה גם את ה"מי שברך" אומרים באיטלקית.

העתונות הציונית, 1898 – 1927

כשורת הציונות והצהרת בלפור גרמו לתגובות מנוגדות בקרב העם היהודי. העתונות היהודית כיוון, כמעט ללא יוצא מן הכלל קבעה, בעיקר בשנים הראשונות, עמדה אוהדת כלפי רעיון תחיית העם היהודי בארץ אבותיו. הציונות פרחה בקרב הקהילה היהודית בסלוניקי. גם אם היו לה מתנגדים, קולם נבלע בפרץ הציוני שעבר על העיר והתסיס את הלכבות. העתונות הציונית שהופיעה בעיר לא איחרה להטביע את חותמה על סלוניקי היהודית.

איל אביניר (העתיד): עתון זה הופיע לראשונה ב-15 בדצמבר 1897 (שלושה חודשים וחצי אחרי נעילת הקונגרס הציוני הראשון) בעריכתו של משה אהרון מלאך, והודפס בבית הדפוס "עץ החיים". במאמר המערכת הראשון כתב מלאך:

האדם אינו תופשי להיוולד או לגור בכל מקום שירצה. הוא קשור לעבר באלפי חושים שונים ועליו להיות מאושר כאשר הוא מוצא את עצמו, מכוח הגורל, חי בקרב עם אדיב. טורקיה מולדתנו היקרה היא אחת מן הארצות הידועות של הוד מלכותו השולטן עבד-אל חמיד המהולל...

יש לציין, שהקדמה זו באה לרצות את השלטונות, כדי שהעתון יוכל לפעול בכיוונים הרצויים לקהילה היהודית במקום. הגיליון הראשון הוקדש כולו למשפט דרייפוס.

"עתונאיות יהודיות בירושלים" – היתה אחת מן הכותרות בגיליון "איל אביניר", שהופיע ב-27 בדצמבר 1899. הקטע שמתחת לכותרת צוטט מן העתון "הצבי". המערכת הסבה את תשומת לב הקוראים לפועלן של נשים בירושלים, "הנוטלות חלק בהתפתחותה של הספרות העברית, ושולטות בשפה המתחדשת". בין הנשים המוזכרות: גב' בינחוביץ מקובנה, שתירגמה שני רומנים מן השפה הגרמנית; העלמה שרה שפירא, הכותבת שירים בזמנה החופשי ומפרסמת ברוסיה בירחונים ובשבועונים שונים. אחד משיריה הולחן והושמע בשנים 1897/98 ברוסיה; והשלישית – הגב' חמדה בן יהודה, עתונאית שעובדת לצד בעלה בעריכת העתון "הצבי".

במקביל ל"איל אביניר" הופיע בקורפו בשנת 1899 עתון ציוני בשפה היוונית המודרנית בשם "ישראליתם כרונוגרפוס", בעריכתו של המורה לשפה היוונית, שידע עברית על בוריה, משה חיימיס.

"לה אספירנסה (התקוה): שבועון ציוני, שיצא לאור ב-15 ביולי 1915 בשיתוף "האגודה הציונית", "המכבי" והאגודות הלאומיות "בני ציון", "נוודאו", ו"קדימה". השבועון היה במה חשובה לליבון בעיות לאומיות, ודרך להחדרת הרעיון הציוני באוכלוסיה לנוכח התמורות שחלו במשטר הפוליטי (סלוניקי סופחה ליוון בשנת 1912) והתארגנות הסוציאליסטים והמתבוללים בציבור היהודי. במאמר הראשי של הגיליון הראשון הודגש, שהעתון יתעניין בכל פעולותיה של הקהילה ובמיוחד כנעשה בבתי הספר, והובטח לשמור על זכויות היהודים בכל

יזמה או פעולה שתבוא, ממשלחת או עירונית. שבועון זה לחם את מלחמת היהדות הלאומית ובמרוצת הזמן הפך לביטאון רשמי של הפדרציה הציונית כיוון. בין עורכיו נמנו: יוסף עזיאל, אברהם רקנטי, יצחק מולכו ויצחק אלבו.

"פרו ישראל": בשנת 1917 הופיע עתון ציוני נוסף. איש לא שיער, לאיזו מידה של חשיבות כחי הקהילה היהודית בעיר ובתנועה הציונית העולמית יגיע העתון החדש. הקבוצה, בראשות אברהם רקנטי, שייסדה את העתון, שמה לפנייה מטרה לרכוש את אהדת מנהיגי המעצמות הגדולות ועמיהן לרעיון תקומתו הלאומית של עם ישראל. על חברי הקבוצה נמנו: יצחק מולכו, יצחק אמריליו ויצחק כהן.

במאמר המערכת בגיליון הראשון נאמר בין היתר:

... אנו נמצאים עתב בתקופת מפנה בהיסטוריה. על הריסות העבר תקום מחר חברה טובה יותר, המושתתת על רוח הצדק והיושר... התנועה הלאומית היהודית, המהווה סינתזה מופלאה של היהדות והפילוסופיה המודרנית, אחרת כוח ומתפתחת מיום בכל המדינות... אולם מאום, או כמעט מאום, לא נעשה כדי להסביר להמונים הלא יהודים, השוהים עתה במדינתנו, את אופן האנושי ואת מטרתן הצודקת של שאיפות עמנו. השבועון "פרו ישראל" שם לו למטרה למלא חלל זה.

כמשך שנות הופעתו של העתון (1917 – 1926), הוא היה לשופר התנועה. לעתים קרובות נגסו בו מספרי הצנזורה, בגלל דעותיו הרדיקליות הלאומיות. העתון נאבק על דעות אלה והביא לקוראיו דיווחים על מצב היהודים בעולם.

"איל ג'ורנאל די לוס לאבורדורס" (עתון הפועלים): עתון סוציאליסטי, שיצא לאור במקביל ל"לה אספירנסה". קרן מיוחדת הוקמה למימון הוצאתו, אך משאביה הלכו ונידלדלו ועד מהרה פסקה הופעתו. בחודש הראשון הודפס העתון כארבע שפות: איספניולית, טורקית, בולגרית ויוונית. את הטור באיספניולית ערך דוד בן ארויה. זמן קצר לאחר מכן הודפס העתון בשתי שפות בלבד, איספניולית ויוונית.

"סולידארי דאד אוברדירה" (האחוזה הפועלית): שבועון זה ייצג את השמאל הוא יצא לאור עד שהופסק על ידי השלטונות הטורקיים, זמן קצר לפני פרוץ מלחמת הבלקן (1912). במקומו הופיע השבועון "אבאנטי" (קדימה), שבמשך השנים היה לעתון יומי.

"לה רינסנסיה ג'ודאיה" (היהדות המתחדשת): יצא לאור בסוף שנת 1919. גיליונותיו הראשונים היו דו לשוניים – צרפתית וספרדית-יהודית. מאמריו הירבו לדון בנושאי עם ישראל, ארץ ישראל והציונות. המייסד והעורך של עתון זה היה דוד פלורנטין.

ב-4 בפברואר 1921, ראה אור עתון ציוני נוסף, "לה אקסיון ציוניסטה". שהתאחד עם ה"רינסנסיה" בהנהגתו של דוד פלורנטין. העתון המאוחד הופיע עד שנת 1927.

העתונות הציונית היכתה גלים. גיליונות "לה רינסנסיה ג'ודאיה" יצאו בפורמט גדול במיוחד. הכותרות בלטו באותיות גדולות ומאירות עיניים, ולידן הובאו תצלומים מאירועים שונים כגון: כנסים, אסיפות ומפגשים.

העתונות ההומוריסטית 1900-1938

משנת 1900 ואילך, בד בבד עם התפתחות העתונות הציונית, ועם היעלמם של עתונים אחרים שהופיעו במשך 25-30 שנים — עתונים שנחשבו לחדשותיים ורציניים בדרך הגשת תכניהם החברתיים, הפוליטיים, ובהצגת בעיות היהודים במקום ומחוצה לו — התפתח סוג נוסף של עתונות, שונה בסגנון ובתוכן. היתה זו עתונות עממית הומוריסטית, שהאקטואליה נדונה בה בראי עקום. גישתם היתה בנויה על קשר שיה, פנייה ישירה אל הקורא כאל מכר וחיק ובשפה עממית. עתונים אלו מצאו דרכם אל שכבות נוספות באוכלוסיה היהודית של סלונקי. הביקורת לא פסחה עליהם, וקיתונות של לעג על הסגנון והשפה נשפכו עליהם. למרות זאת, המשיכו עתונים אלו וצצו כפטריות. מחבר, שהיה צורך חיוני בהם להעלאת המורל, שכן כל אשר הופיע בהם נכתב בחיך, אפילו היה זה על נושאים כאובים ובעייתים שעמדו על הפרק באותה עת.

עתונים אלה קמו ונפלו חליפות. עתון, שהופיע במשך שנתיים, פינה מקומו לאחר. ניתן למנות למעלה מ-15 עתונים הומוריסטיים, שראו אור במשך כ-30 שנה. ביניהם: "לה בארה" (המטקה), "לה טרומפטה" (החוצצה), איל פונגיון (הקוק), "לה גאטה" (החחולה), ו"שארלו" (צ'רלי צ'פלין). דפי העתונים הביאו אל הציבור סיפורי מעשיות, סיפורים עממיים, ג'וחה, נסטרדי חוגיה) שירה עממית וספרותית, שירי חגים, חמשירים שנכתבו על בעיות השעה לפי לחנים ידועים וכאלה שנכתבו לניגונים של החגים פסח, שבועות וסוכות.

שנים מהעתונים היהודים שהופיעו בשנת 1927 — העתון הציוני "דינאסיייה ג'ודיאה" והעתון ההומוריסטי "איל ריון"

פעולות הקרן הקיימת סוקרו ותוארו. דווח על פועלם של שליחים ועל ביקורי אישים מן הארץ, ודבריהם צוטטו בהרחבה. כן הודפסו שירים מתורגמים של ביאליק, אביגדור המאירי, פרוג, ועוד. כפי שהדבר מתבטא בעתון זה, הקהילה היהודית הציונית בסלונקי נטלה חלק פעיל ורב משמעי בקידום יעריה של הציונות, עד הכיבוש הנאצי.

איר ריון

Семе "Ерванок"
"КА PIZOM"
אמריקניסוק
אין אטוי
קאלניק 80
איטיריאל 75
אקסטרולניו 100

ארנונו דילה פארהא
די לום ריונים
דרימטור פרופראטאייין
טואן ט. אטאל

אניו 2 נר 15
סא 15 נר 10
לונים
21 טשי 5888
17 סקטוני
— 1927 —
פריביון 1 דר

אי איו באנמיטו די לה פלא

אקטיוואס די אקטיוואס
קוטו און סוננו די רימאניס
אליה טי מינו די לאוו
יי מי אקטיוואס אלטו

ליניולס פאל אדווינאלי
קי אטאליס קי זי אלניג
אנטיניו יין ט עולידאס
קי אק גריחה אל גריחה

טיקיי, זי אלטו און גריט
עלס אלטו מי אלניג
אז אדווינאס קוטיקיס
יין אטאליס, אקטיוואס

דין עו ליק אטאלי קיאלס
עלס אטאליס קי אלניג
די אקטיוואס קי אלניג
עלס אטאליס, יין אקטיוואס

לום פואונים די שמחה תורה

אלה דינאסיה די עוליס אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס
עוטיס די אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס
קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס
קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס

שאו שערס

ס קוטו זי קייל זי גלמס
אלן זי אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס
זי עו אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס
קיין גלמס קיין אקטיוואס

קטרה דילה אקטיוואס
עו און אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס
אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס
קיין אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס

איסקוריראד

קיין אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס
קיין אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס
קיין אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס
קיין אקטיוואס קוטו אלניגאטיון די אקטיוואס

נציג השלטונות. המשלחת פנתה בבקשה לביטול הצווים החדשים, אך ללא הועיל.

ב-2 במאי 1924, פרסם העתון ההומוריסטי "לה-בארה" (המטה) מאמר ביקורת עוקצני ביותר על השתדלותם של העסקנים אצל השלטונות באמרו כך: "ידוע שקשה מאד לבטל צווים שיצאו מטעם השלטונות, ומה עוד שהשלטון זקוק עתה לכסף וכת אדם. ההישג היחיד שהושג הוא זה, שמספר אנשים (וכאן הופיעה רשימה שמית) הקרובים לצלחת, לא ישלמו את הכופר."

הכליף חוסיין: יהודים וערבים צריכים לחיות בהרמוניה

ידיעה מעוררת סקרנות פורסמה בטור הראשון של העתון "לה-בירדאד" ב-1 באפריל 1924. הכותרת בישרה: "שמואל לוי ויצחק מולכו אצל המלך חוסיין ברבת עמון". הידיעה הועתקה מן העתון הירושלמי "דואר היום" מ-8 במרס 1924. לא נאמר אם היזמה לביקור זה באה מצד היהודים או הערבים. על הביקור נכתב: "מר שמואל לוי מלווה ביצחק מולכו נתקבלו ברבת עמון על ידי ד"ר ריזה טופיק, מנהל המחלקה הארכיאולוגית בעבר הירדן וידידם האישי של שני האורחים. המארח הציג את השניים בפני שר החוץ של ירדן ובפני הנסיך עבדאללה. הנסיך הביאם לפני הוד מלכותו השולטן. הכליף חוסיין קיבל את השניים בחמימות רבה ובמהלך השיחה אמר: ארצי היא ביתכם, אם יש בפיכם בקשה אמרו ואצווה למלאה. והוסיף: היהודים והערבים שווים הם. שניהם מזרע אב אחד. למעשה אחים, ועליהם לחיות אחד לצד השני בהרמוניה מלאה. אני מיחל לכך בכל לבי ורוצה את טובת הארץ הזאת. וברברנו על צדק וחירות, לפי הקוראן לכולם זכויות שוות. אני מודה לכם על הביקור ומוסר את ברכתי החמה לרב הראשי שלכם, רבי יעקב מאיר."

★ ★ ★

העתונות היהודית בשפה האיטלקית (לדינו), שנכתבה באותיות רש"י, המשיכה לשרת את הקהילה היהודית בסלוניקי ומחוצה לה על כל רבדיה. על אף הביקורות, המשיכה להתקיים העתונות הקלה והמבדרת ולצידה העתונות הציונית והחדשותית. העתונות היהודית נעלמה עם הכיבוש הנאצי, שכן 95% מן הקהילה היהודית בסלוניקי וביוון בכלל, ניספו בשואה.

הרמה המקצועית וחופש הביטוי בעתונות היהודית בסלוניקי

המאבק לשמירת הרמה המקצועית בעתונות הסלוניקאית היה קשה. לעתים קרובות נמתחה ביקורת על העורכים ועל הכתבים, שנתקבלו לעבודה בדרך של "כל דיכפין יבוא ויכתוב", בגלל המחסור בכוח אדם מקצועי. מאמרי הביקורת היו על הסגנון, השפה, האמת בדיווח וגבולות חופש הביטוי, השפעת העתונות וכוחה. נושאים אלה תפסו מקום נרחב, למשל, בשנת 1924. לא נפקר גם הדיון על העתונות כגורם מחנך ועל מקומו של העתונאי בכל אלה.

העתון "איל פונגיין" התריע, בחודש יוני 1924, על הסכנה הכרוכה בפרסומים חסרי אחריות בעתונים האחרים בנושא מערכת היחסים בין היהודים והיוונים בזו הלשון:

יש לציין, שאיש מבני דתנו אינו נותן דעתו על מידת הנזק הנגרם לנו בקרב הציבור היווני עקב הכתבות חסרות האחריות. דומה, שחלק מן האשם תלוי על גב הציבור, הקונה את העתונים הללו המדפיסים דברי שטות. אנו פונים אל הציבור להימנע מקניית עתונים אלה.

ובקטע אחר:

אנו יודעים שהעתונות היא גורם מחנך, בית ספר ציבורי, וכל עתון מאמין שהוא משרת את האומה בדרך הנכונה. וכיוון שאין אדם או סמכות היכולים למנוע מאיש לפרסם את דעותיו או רעיונותיו, ככבדנו את חופש הביטוי, במקרה כזה אנו פונים אל ציבור הקוראים להיות המבקר של עצמו, ולהביא לחיסולם של העתונים הללו.

לעתים היתה זו ביקורת חברתית נוקבת. כך היה כאשר למעמדם של היהודים בנושא הגיוס לצבא היווני.

ביוון היה נהוג לשלם כופר לשלטונות תמורת השירות הצבאי. כופר זה הוטל רק על הגברים היהודים חייבי הגיוס, שעמדו בדרישות של חוק הפטור. הנושא עלה לכותרות ב-18 במרס 1924, בעקבות פרסום צווי גיוס מתוקנים, שיצאו ממשרד המלחמה באתונה. ב-7 באפריל 1924 פורסמו בעתון "לה-בירדאד" (האמת) הצווים המתוקנים, שחייבו שירות חלקי (3 חרשים), שירות מלא (שנתיים) וחיוב בתשלום הכופר לכל המקבלים פטור.

למחרת פרסומי הצווים באו תגובות המחאה של הציבור היהודי. ב-17 באפריל 1924 יצאה משלחת מטעם ההנהגה המקומית לפגוש את